

Research Article/Araştırma Makalesi

ENTEĞRE RAPORLARA VERİLEN BAĞIMSIZ GÜVENCELERDE GÜVENCENİN KAPSAMI: TÜRKİYE VE DÜNYADAN SEÇİLMİŞ BANKA ENTEĞRE RAPORLARININ KARŞILAŞTIRILMASI¹

Cem ÇETİN²Selahattin KARABINAR³

Submitted/Başvuru: 20.12.2021

Last Revised/Son Düzeltme: 24.02.2022

Accepted/Kabul: 25.02.2022

Öz

Kurumsal raporlamanın geldiği en son raporlama modeli olan entegre raporlama üzerine çalışmalar son dönemde artış göstermektedir. Buna karşılık entegre raporlamaya verilecek güvence ile ilgili uygulamada ve literatürde boşluk bulunmaktadır. Bu durumun standart belirleyici kuruluşların birbirinden farklı standartlar ortaya koymaları, finansal olmayan bilgilerin ölçme ve değerlendirilmesinin finansal olanlar kadar belirli olmaması gibi çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de finans sektöründe hazırlanan en-

1 1 Bu çalışma, 25-27 Kasım 2021 tarihlerinde MÖDAV tarafından düzenlenen 18. Uluslararası Muhasebe Konferansı’nda sunulan bildirinin, yeniden düzenlenerek genişletilmiş halidir.

2 Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (İktisat) ABD, cemcetin@ogr.iu.edu.tr, 0000-0002-9530-7288

3 Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, selahattin.karabinar@istanbul.edu.tr, 0000-0003-3102-979X

To cite this article: Çetin, C., & Karabınar, S. (2021). Entegre Raporlara Verilen Bağımsız Güvencelerde Güvencenin Kapsamı: Türkiye ve Dünyadan Seçilmiş Banka Entegre Raporlarının Karşılaştırılması. TİDE Academia Research, 3(2), 187-212

tegre raporlar finansal olmayan bilgilere yönelik güvence bağlamında ve Dünyada finans sektöründe hazırlanan “ödüllü” ve “öncü” entegre raporlarla karşılaştırılarak değerlendirilmektedir. Entegre raporlama yapan Türkiye’deki dokuz bankadan sekizinin, seçilmiş bilgilerin denetlenmesine yönelik sınırlı güvence aldıkları, güvencenin kapsamının, her şirketin kendi raporlama rehberinin bulunması dolayısıyla, değişiklik gösterdiği, karşılaştırılabilir bir formatın ancak standart belirleyicilerin ortak hareket ederek bir güvence çerçevesi geliştirmesiyle mümkün olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Entegre Rapor, Güvence, Finansal Olmayan Bilgiler.

JEL Sınıflandırması: M400, M420, M480

SCOPE OF ASSURANCE IN INDEPENDENT ASSURANCES GIVEN TO INTEGRATED REPORTS: COMPARISON OF SELECTED BANK INTEGRATED REPORTS FROM TURKEY AND THE WORLD

Abstract

Studies on integrated reporting, which is the latest reporting model of corporate reporting, have been increasing recently. On the other hand, there is a gap in practice and literature regarding the assurance to be given to integrated reporting. There are various reasons for this situation, such as the standard setting institutions set different standards, and the measurement and evaluation of non-financial information is not as specific as financial ones. In this study, the integrated reports prepared in the financial sector in Turkey are evaluated in assurance for non-financial information and by comparing them with the “award-winning” and “pioneering” integrated reports prepared in the financial sector in the world. It was determined that eight of the nine banks that provide integrated reporting in Turkey have limited assurance to audit the selected information. It has been concluded that assurance varies due to the fact that each company has its own reporting guide, and a comparable format can only be possible if the standard setters develop an assurance framework by collaborating,

Keywords: Integrated Report, Assurance, Non-Financial Information.

JEL Classification: M400, M420, M480

Extended Summary

Introduction

As a result of the failure of the traditional reporting approach, which includes only financial information, to meet the needs of the business/stakeholder, interest in integrated reporting has increased in practice and in academic literature. On the other hand, providing independent assurance regarding the information in the integrated report reveals another dimension of the issue. It is clear that the external assurance to be given to integrated reporting, which is still on a voluntary basis, cannot be achieved with traditional auditing understanding and techniques. The aim of this study is to reveal the scope of assurance in the reports of banks in Turkey (Akbank TAŞ, Türkiye Garanti Bankası BBVA, Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş., Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. (TSKB), Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı, Türkiye Ziraat Bankası, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.) that prepare reports according to the International Integrated Reporting Council (IIRC) framework. Then, the findings are compared with the reports of five financial companies (Capricorn Group, FNB Namibia Holdings, IDLC Finance, NEDBANK, STANDARD BANK GROUP Ltd.) in the “Awarded Reports” and “Leading Practices” group in IIRC’s database.

Methodology

In the study, the document analysis method, which is among the qualitative research methods, was used. In this context, the integrated reports they produce, which are at the primary document level for companies, have been evaluated to give place to “independent assurance”. The integrated reports that are the subject of the study were obtained from the internet addresses of the companies, the Integrated Reporting Turkey Network (ERTA) and the IIRC database. It is aimed to provide up-to-date information by accessing the latest integrated reports of financial companies, which are included as award-winning reports and pioneering applications in IIRC’s database, in comparing the practices in Turkey with the reports in the world. In the study, first, information about financial companies has been tabulated based on the existence and level of assurance regarding non-financial information. Then, the reports were categorized under the title of “economic-governance”,

“environmental” and “social” under the title of the scope of the assurance.

Conclusion

When we look at the principles and standards that are followed/considered while preparing the report in the practices examined from Turkey, it is seen that the IIRF and GRI standards are included in all reports. Besides these, it is seen that companies report according to many international (for example SASB, CDP, UNGC, etc.) and national standards and regulations. While all the nine reports discussed have a section titled independent assurance report, eight of them have assurance for non-financial information. Companies that secure non-financial information have received limited assurance based on auditing selected information. The scope of assurance varies from company to company in the context of the reports reviewed. In the practices examined in the world, it has been seen that the reporting is basically IIRF, commonly GRI standards and regulations of local regulators. Although four of the five reports discussed had a section entitled independent assurance, this assurance mainly concerned financial information. Limited assurance based on selected information for non-financial information is only seen in a bank’s report. It was concluded that a comparable assurance format would only be possible if international standard providers acted jointly and developed an assurance framework. In the case of Turkey, it has been evaluated that the prevalence of independent assurance for non-financial information may be possible if public institutions and organizations make the assurance mandatory.

1. Giriş

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi'nin (IIRF) “entegre düşünce biçimi üzerine inşa edilen ve bir kuruluş tarafından zaman içinde yaratılan değer, bu değerın korunması veya erozyonu hakkında bir entegre raporun ve değer yaratma, koruma veya aşınma yönleriyle ilgili bildirimlerin yayınlanmasıyla sonuçlanan bir süreçtir” şeklinde tanımladığı (IIRC, 2021a) entegre raporlama başta olmak üzere yeni raporlama modellerine ilginin uygulamada ve akademik yazında artmaya başladığı görülmektedir. Bu durum geleneksel raporlama modellerinin sadece finansal bilgiyi içeren bakış açısının işletme/paydaş ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak kalması ve bu bağlamda kullanıcılara daha kapsamlı raporlar sunabilme kaygısının sonucudur. Öte yandan entegre raporun içerdiği bilgilere yönelik güvence sağlanması konunun başka bir boyutunu ortaya koymaktadır. Henüz gönüllülük esasına dayalı olan entegre raporlamaya verilecek dış güvencenin geleneksel denetim anlayışı ve teknikleri ile sağlanamayacağı açıktır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de finans sektöründe Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council- IIRC) Çerçevesi’ne uygun raporlama yapan dokuz bankanın; Akbank TAŞ, Türkiye Garanti Bankası BBVA, Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş., Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş., Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. (TSKB), Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı, Türkiye Ziraat Bankası, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.’nin raporlarını finansal olmayan bilgilere yönelik güvence kapsamında incelemek ve bulguları IIRC’nin veri tabanında yer alan “Ödüllü Raporlar (Award-winning Report)” ve “Öncü Uygulamalar (Leading Practices)” grubundaki beş finans şirketinin; Capricorn Group⁴, FNB Namibia Holdings⁵, IDLC Finance⁶, NEDBANK⁷, STANDARD BANK GROUP LTD⁸’nin raporlarıyla karşılaştırmasını yaparak değerlendirmektir.

4 Capricorn Group: Güney Afrika’da 1982’den beri faaliyet gösteren bölgesel finansal hizmetler sunan şirketler topluluğu olup; Bank Windhoek ve çok sayıda yan kuruluşu bulunmaktadır. Grubun 2017 raporu IIRC’nin ödüllü raporlar veri tabanında yer almıştır.

5 FNB Namibia Holdings: Namibya’da 1988’den beri faaliyet gösteren bankadır. Bankanın 2017 raporu IIRC’nin ödüllü raporlar veri tabanında yer almıştır.

6 IDLC Finance: Daha önce Bangladesh Limited’in Industrial Development Leasing Company olarak bilinen IDLC Finance Limited, 1985’ten beri faaliyet gösteren bankacılık dışı finans şirkettir. Şirketin 2016 raporu IIRC’nin ödüllü raporlar veri tabanında yer almıştır.

7 NEDBANK: Güney Afrika’da 1888’den beri faaliyet gösteren Güney Afrika’da toptan ve perakende bankacılık hizmetleri ile sigorta, varlık yönetimi ve varlık yönetimi sunan bir finansal hizmetler grubudur. Grubun 2019 raporu IIRC’nin ödüllü raporlar veri tabanında yer almıştır.

8 STANDARD BANK GROUP LTD: Güney Afrika’da 1862’den beri faaliyet gösteren banka ve finansal hizmetler grubudur. Grubun 2019 raporu IIRC’nin öncü uygulamalar veri tabanında yer almıştır.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan, doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Bu bağlamda şirketler açısından birincil belge düzeyinde olan, kendi ürettikleri entegre raporlar “bağımsız güvenceye” yer vermeleri açısından değerlendirilmiştir. Çalışmaya konu entegre raporlar, şirketlerin internet adreslerinden, Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA) ve IIRC veri tabanından elde edilmiştir (ERTA, 2021; IIRC, 2021a). Türkiye’deki uygulamaların Dünyadaki raporlarla karşılaştırılmasında IIRC’nin veri tabanında ödüllü raporlar ve öncü uygulamalar olarak yer alan finans şirketlerinin en son entegre raporlarına ulaşılarak, güncel bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

2. Literatür İncelemesi

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi’nde (IIRF) entegre raporlama “entegre düşünce biçimi üzerine inşa edilen ve bir kuruluş tarafından zaman içinde yaratılan değer, bu değerın korunması veya erozyonu hakkında bir entegre raporun ve değer yaratma, koruma veya aşınma yönleriyle ilgili bildirimlerin yayınlanmasıyla sonuçlanan bir süreçtir” şeklinde tanımlanmıştır (IIRC, 2021). Entegre raporlamanın temelinde yer alan entegre düşünce ise “bir kuruluşun çeşitli işletme ve fonksiyonel birimleri arasındaki ilişkileri ve kullandığı ya da etkilediği sermaye öğelerini aktif şekilde hesaba katmasıdır. Entegre düşünce kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmaya, korumaya veya aşınmaya yönelik entegre karar verme mekanizmalarına ve eylemlere giden yolu açmaktadır.” olarak tanımlanmıştır (IIRC, 2021b).

Entegre raporun amaçları arasında tanımlanmış altı sermaye öğesinin birbiriyle ilişkisine yönelik vurgu önemlidir. Kuruluşların amaçlarına ulaşmasında çeşitli sermaye öğelerinin rolü vardır. Bu bağlamda sermaye öğeleri IIRF’te bağlayıcı olmamakla birlikte; finansal, üretilmiş, fikri, insan, sosyal-ilişkisel ve doğal sermaye öğeleri olarak sınıflandırılmıştır. Sermaye öğeleri, bir değerler stoku olarak kuruluşun faaliyet ve sonuçlarıyla artar, azalır ya da dönüştürülebilir. Örneğin, bir kuruluş kar ettiğinde finansal sermayesi artarken; çalışanlarına daha iyi eğitim verildiğinde insan sermayesi iyileşir. Sermaye öğeleri stoku zaman içinde kendi aralarında akışkanlık gösterir. Örneğin, bir kuruluş çalışanlarına eğitim verdiğinde insan sermayesini geliştirirken bu eğitimin maliyeti finansal sermayesini azaltır. Burada etki açısından finansal sermayenin insan sermayesine dönüşmesi söz konusudur. IIRF’in amaçları doğrultusunda finansal sermaye; kuruluşun mal ve hizmet üretiminde kullandığı belli özellikleri taşıyan fon havuzu olarak tanımlanmaktadır. Mal ve hizmet

üretiminde kullanılan üretilmiş sermaye insan eliyle üretilmiş fiziksel nesnelere; doğal sermaye ise yenilenebilir ve yenilenemez doğal kaynakları ifade eder. Fikri mülkiyete konu olabilecek unsurlar ile kuruluşa ait sermaye (zımni bilgi, sistem, prosedür, protokol vb.) fikri sermaye olarak nitelendirilir. İnsan sermayesi ise özetle insanların yeterlilik, kabiliyet, deneyim düzeyleri ile yeniliğe yönelme motivasyonlarını içerir. Son olarak sosyal ve ilişkisel sermaye toplumların, paydaş gruplarının ve diğer ağların kendi içindeki ve aralarındaki “kurumlar” ve ilişkiler ile bireysel ve toplumsal refahı artırmak amacıyla bilgi paylaşma yeteneğini ifade eder (IIRC, 2021b).

IIRF’de belirtilen sermaye öğeleri arasındaki ilişki entegre raporu, faaliyet raporundan farklı hale getirmektedir. Böylelikle entegre raporlama ile hedeflenenin sadece finansal olan ve olmayan bilgilerin bir araya getirildiği basit bir rapor formatının ötesinde, şirketin/kurumun değer üretme sürecinin yine şirketin/kurumun kendine ait bir öykü ile ortaya konulması olduğuna işaret edilmektedir.

Güney Afrika dışında gönüllülük esasına dayanan entegre raporlamanın son dönemde dünyada gösterdiği gelişme Türkiye’ye de paralel bir şekilde yansımıştır. ERTA’nın Borsa İstanbul tarafından yürütülen YOİKK Eylem Planı çerçevesinde çalışmalarına katkıda bulunduğu düzenlemenin SPK tarafından yayımlanması Türkiye’de raporlama ekosisteminin gelişimine yönelik önemli adım olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda Ekim 2020’de yürürlüğe giren “Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi” ile birlikte faaliyet raporları içerisinde kurumlar sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalarını “Uy ya da Açıkla” prensibi çerçevesinde beyan etmek zorunda kalacaklardır (Aras, 2021).

Uygulamanın yanı sıra entegre raporlama ile ilgili çalışmaların sayısında yerli ve yabancı literatürde artış olmakla beraber konunun güvence boyutu ile ilgili çalışmaların daha az olduğu görülmüştür. Oysa finansal olmayan bilgilere yönelik güvence, paydaş güveninin sağlanmasının olmazsa olmaz şartıdır. Entegre raporlara güvence verilmesini sağlayan mekanizmaların olmaması halinde, bu raporların pazarlamaya yönelik veya yeşile boyama (greenwashing) olarak algılanma potansiyeli vardır. IIRC’nin yayımladığı bir danışma taslağına yanıt verenlerin yüzde 81’i, entegre bir raporun dış güvenceye ihtiyacı olduğunu ve bağımsız bir dış güvencenin rapor güvenilirliğini artıracığını belirtmişlerdir. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) ve diğer güvence standardı belirleyici-

leri, entegre raporlamaya yönelik güvence standartlarına ve rehberliğine ihtiyaç olduğunu değerlendirmektedirler (Simnett & Huggins, 2015). 2011 ve 2016 yılları arasında Kuzey Amerika firmalarının entegre raporlarına yönelik dış güvence ile finansal performans arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmada entegre raporlar ile çoklu finansal performans ölçütleri arasında önemli bir pozitif ilişki olduğuna dair kanıtlar ortaya konulmuştur (Akisik & Gal, 2020). 2007-2014 döneminde uluslararası şirketler bağlamında yapılan bir diğer çalışmada sosyal ve çevresel raporlarını yayınlayan ve güvence altına alan şirketler için sermaye maliyetinde önemli düşüşler olduğu; ayrıca şirketlerin bir güvence beyanı sunarak bu düşüşü pekiştirme olanağına sahip oldukları ortaya konulmuştur (Martínez-Ferrero & García-Sánchez 2017). Entegre raporlara yönelik güvenceyi çerçeveleme kuramı bağlamında ele alan amprik çalışmaya katılan on üç denetçiden sekizi entegre rapora güvence sağlamanın katma değer, üçü potansiyel değişim, ikisi beklenti yönetimi çerçevesinden dolayı; on iki rapor hazırlayıcısından yedisi katma değer, üçü potansiyel değişim, üçü beklenti yönetimi çerçevesinden dolayı gerekli olduğunu belirtmişlerdir (Maroun, 2019).

Güvence bir süreç olup, yeterli ve güvenilir bilgiye dayalı şekilde ana süreçlerden bağımsız olarak gerçekleştirilmeli ve sonunda bir rapor düzenlenmelidir. Makul güvenceyi amaçlayan bağımsız güvence sağlayıcıların entegre raporlamanın “içerik öğeleri” hakkında yeterli bilgiye sahip olması zor olabilir. Bu tür bir güvence verme çabası bağımsız güvence sağlayıcılarının kapsam, bilgi, uzmanlık ve beceri setlerinde önemli bir değişiklik gerektirecektir (ECIIA, 2015). Entegre raporlamanın denetlenmesi sürecinde yeni standartlar, raporlama mekanizmaları ve teknikleri ile sorumluluk anlayışının varlığı önemli dezavantajlar olmaktadır (Karaburun & Demirci, 2020).

Bağımsız denetimin entegre raporda yer alan bilgilere yönelik güvence vermesi için organizasyonda entegre düşünme yaklaşımı temelli bir iç kontrol sistemi ve etkili bir iç denetim bulunmalıdır (Kurt, 2019).

Dumitru ve Guşe (2016), IIRC’nin pilot programına dahil olan 98 şirketin 2014 yılında hazırladıkları raporları ele aldıkları çalışmada genel olarak şirketlerin entegre raporlarına “kısmi güvence” sağlandığını ortaya koymuşlardır. Çalışmaya göre güvence sağlayıcıların %45’i Tarihi Finansal Bilgilerin Denetimi ve İncelenmesi Dışındaki Güvence İşleri (ISAE 3000) ve Sorumluluk İlkeleri (Accountability Principles-AA1000), standardını kullanmakta olup, henüz referans alınan tek bir standart bulunmamaktadır (Dumitru & Guşe, 2016).

IIRC tarafından entegre raporlamaya ilişkin sınırların genel bir şekilde belirlenmesine karşın uygulama aşamasında henüz bir standardın geliştirilmemiş olması, entegre raporların karşılaştırılabilirliğini, tutarlılığını, güvenilirliğini ve özellikle de denetimini karmaşık kılmaktadır (Ercan & Kestane, 2017).

AA1000 Güvence Standardı finansal olmayan bilgilerin güvenilirliğini ölçmede kullanılsa da finansal ve finansal olmayan bilgilerin güvenilirliğini sağlamaya yönelik bir standart geliştirilmesi gereklidir (Çelebier & Çankaya, 2019). Bu bağlamda entegre raporlamanın denetimini yapacak bağımsız denetçilere finansal olmayan bilgilerin denetimi konusunda eğitim verilmesi gerekirken, entegre raporun denetimi için rehber olacak bir standart geliştirilmesi önemli bir adım olacaktır (Şimşek & Terim, 2020).

IIRC, Küresel Raporlama İnisiyatifi (Global Reporting Initiative-GRI) gibi küresel kuruluşların ve yerel düzenleyicilerin çabaları eş zamanlı olarak entegre raporlamanın ölçüm ve güvence konularına odaklandığından, bu düzenlemelerin teşvik edilmesi ve iyileştirilmesi için teorik ve ampirik katkılara ihtiyaç vardır (Sigalı & Kaytmaz, 2018).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (CSR) raporlarına yönelik güvence hizmeti ile mali denetim tarafından sağlanan işleve eşlik edilmesi, nitelikli bir üçüncü tarafça yürütülmesi ve bağımsız bir kontrol mekanizması işlevi görmesi amaçlanmaktadır. Dış sürdürülebilirlik güvencesi, metodolojik yaklaşımlar gelişerek rapor kullanıcılarının talepleri daha sofistike hale geldikçe, CSR raporlamasında bir sonraki gelişim aşamasını temsil eder (Rossi, Luque-Vilchez & Busco, 2020).

Selimoğlu ve Yeşilçelebi (2019) çalışmalarında entegre raporlamaya verilecek güvencede “bütünleşik güvence modelinin” kullanılmasının süreci sorumluluk sahipleri açısından yönetilir kılacağı sonucuna varmışlardır.

Zhou, Simnett ve Bray (2020) entegre raporlamaya güvence talebinin, bu raporlama yaygın hale geldikçe arttığına işaret etmişlerdir. Geleneksel finansal ve sürdürülebilirlik raporlarına kıyasla bir entegre raporda yer alan bilgilerin farklılığı, entegre raporlamaya yönelik güvence sözleşmeleriyle ilişkili önemli zorlukları ve fırsatları beraberinde getirmektedir. IIRC, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board-IAASB) ile yakın bir şekilde çalışmakta olup, IAASB ile il-

gili Uluslararası Standart uyarınca Genişletilmiş Dış Raporlama (Extended External Reporting-EER) güvence görevini üstlenirken uygulayıcılar için rehberlik geliştirmektedir. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Komitesi (International Standard On Assurance Engagements-ISA) tarafından geliştirilen ISA 3000’i baz alan güvence sözleşmelerinin ihtiyaca cevap vermemesi, entegre raporlama için bir dizi güvenilirliği artırıcı yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır. Bunlar, mevcut Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board-IAASB) çatısı altındaki ISA 3000 ve Denetlenmiş Finansal Tabloları İçeren Belgelerde Yer Alan Diğer Bilgiler ile İlgili Denetçinin Sorumluluğu (ISA 720)’yi bir araya getirme yaklaşımı ile IAASB’nin dışında kalan yaklaşımlar olan bütünleşik güvence yaklaşımı ve IIRF ilkeleri ile uyumlu olan ve diğer güvence yaklaşımlarıyla ilişkili bir dizi güçlüğün üstesinden gelen entegre rapor güvence yaklaşımıdır (Zhou, Simnett & Bray, 2020).

Eylül 2020’de World Economic Forum tarafından yayımlanan *Measuring Stakeholder Capitalism: Towards Common Metrics and Consistent Reporting of Sustainable Value Creation* başlıklı raporda Uluslararası İş Konseyi (IBC), Forumu, Deloitte, EY, KPMG ve PwC ile işbirliği yaparak, şirketlerin yıllık raporlarına yansıtılabilecek bir dizi evrensel Çevre, Sosyal ve Kurumsal Yönetişim (Environmental, Social, and Corporate Governance-ESG) metriği belirlemeye davet etmiştir. IBC’ye göre metrikler, şirketler, yatırımcılar ve tüm paydaşlar arasında şeffaflığı ve uyumu artırmak için doğrulama ve güvence sağlama yeteneğine sahip olmalıdır (World Economic Forum, 2020).

Günümüzde global sermaye piyasalarında mali durum tespiti yeterli gelmemekte, ESG denetimi de istenmektedir. Güney Afrika gibi bazı ülkelerde artık, emeklilik fonları ile finans kuruluşları, şirketlere yatırım yapmadan önce ESG denetimlerini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda IFAC’ın, “uzun vadeli uluslararası sürdürülebilirlik standartlarına sahip olmamız gerekmez mi?” ifadesinin yer aldığı raporu yayımlaması ve Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütünün (International Organization of Securities Commissions-IOSCO), ESG faktörlerini hesaba katmadıkça finansal istikrara sahip olunamayacağına açıklaması önemli gelişmeler arasında yer almaktadır. Aynı şekilde beş standart ve

çerçeve sağlayıcı kuruluşun⁹ - CDP, CDSB, GRI, IIRC ve SASB- işbirliği açıklamasını, IIRC ve SASB'nin Value Reporting Foundation'ı (Değer Raporlama Vakfı) kurarak birleşme niyetlerini duyurmaları da standart birliğini sağlama açısından önemli bir adım olmuştur (King, 2021).

KPMG tarafından gerçekleştirilen *The time has come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020* başlıklı ankete göre sürdürülebilirlik bilgilerinin bağımsız üçüncü taraf güvencesine yatırım yapan N100 şirketlerinin sayısının, KPMG anketinin başladığı 1993 yılından bu yana ilk kez yüzde 50'yi aşmıştır. Bu bulgu, sürdürülebilirlik bilgilerinin güvence altına alınmasının artık dünya çapında büyük ve orta ölçekli şirketler için standart bir uygulama haline geldiğine işaret etmektedir (KPMG, 2020).

Konuyla ilgili önde gelen standart sağlayıcılardan GRI Ocak 2021'deki bülteninde Avrupa Komisyonunun verdiği görevle Finansal Olmayan Raporlama Direktifini gözden geçiren EFRAG'a sürdürülebilir bir ekonomi elde etmek ve bunu güvence altına almak için küresel bir sürdürülebilirlik raporlama standartları setine ihtiyaç olduğu cevabını vermiştir (GRI, 2021).

3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan, doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Nitel doküman incelemesi, yazılı dokümanların içeriklerini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmeye yönelik bir araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Dokümanlar araştırmacının herhangi bir müdahalesinin olmadığı kayıt, yazışma, resmi rapor ve açık uçlu anket gibi metinlerden oluşur (Kıral, 2020; Labuschagne, 2003).

Seçilen yöntem bağlamında şirketler açısından birincil belge düzeyinde olan, kendi ürettikleri entegre raporlar “bağımsız güvenceye” yer vermeleri açısından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’de finans sektöründe IIRF’e uygun raporlama yapan dokuz bankanın raporları finansal olmayan bilgilere yönelik güvence kapsamında incelenmiştir. Ardından da IIRC'nin veri tabanında yer alan “Ödüllü Raporlar (Award-winning Report)”

ve “Öncü Uygulamalar (Leading Practices)” grubundaki beş finans şirketinin raporlarıyla karşılaştırmasını yaparak değerlendirilmiştir. Çalışmaya konu entegre raporlar, şirketlerin internet adreslerinden, ERTA ve IIRC veri tabanından elde edilmiştir (ERTA, 2021; IIRC, 2021a). Türkiye’deki uygulamaların Dünyadaki raporlarla karşılaştırılmasında IIRC'nin veri tabanında ödüllü raporlar ve öncü uygulamalar olarak yer alan finans şirketlerinin en son entegre raporlarına ulaşılarak, güncel bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmaya konu finans şirketleri tarafından hazırlanan raporlar öncelikle “Finansal Olmayan Bilgilere Yönelik Güvencenin” “Mevcudiyeti” ve “Düzeyi” başlıkları ile tablolandırılmıştır (Tablo 1). Ardından finansal olmayan bilgilere yönelik güvence içeren şirket raporları “Güvencenin Kapsamı” başlığıyla ve “Ekonomik-Yönetişim”, “Çevresel” ve “Sosyal” alt başlıklarıyla şirketler arasında karşılaştırmaya imkân verecek şekilde ekte yer alan tabloda kategorize edilmiştir (Tablo 2).

4. Bulgular

Türkiye’de finans sektöründe IIRF’e uygun raporlama yapan dokuz şirketin raporundan sekizinde; buna karşılık IIRC'nin veri tabanından ödüllü raporlar ve öncü uygulamalar arasından seçilen beş şirketin birinde seçilmiş bilgiler bazında sınırlı güvencenin mevcut olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Türkiye’deki şirketlere ilişkin raporlar hazırlarken uyulan/dikkate alınan ilke ve standartlar bağlamında bakıldığında, IIRF ve GRI standardının tüm raporlarda yer aldığı görülmektedir. Şirketlerin, entegre raporlamanın global aktörü olan IIRC tarafından ortaya konulan çerçeveye ve en önemli standart sağlayıcılar arasında yer alan GRI tarafından geliştirilen standartlara uyum göstermesi beklenen bir sonuçtur. Bunların yanı sıra ulusal ve uluslararası ilke ve standartların¹⁰ uygulama konusu olduğu anlaşılmaktadır. Dünyadan

⁹ Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project-CDP), İklim Saydamlık Standartları Kurulu (Climate Disclosure Standards Board-CDSB), Küresel Raporlama İniyatifi (Global Reporting Initiative-GRI), Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council-IIRC) ve Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board-SASB)

¹⁰ Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB), Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project-CDP), Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi (United Nations Environment Programme Finance Initiative-UNEP-FI), Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UN Global Compact-UNGC), Birleşmiş Milletler Kadınları Güçlendirme İlkeleri (UN Women's Empowerment Principles-UN WEPs), BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, Etik Yatırım Borsa Endeksi (Ethical Investment Stock Market-FTSE4Good), Sustainalytics ÇSY (Sustainalytics, a Morningstar Company-ESG), Sorumluluk İlkeleri AA1000, BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları tarafından ortaya konulan ilke ve prensipler oldukça yaygın kabul görmüş ve uygulama konusu olmuştur. Bu bağlamda son olarak şirketler, Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim Tebliği gibi yerel yasal düzenlemeler ile ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda ISO 27001 güvenlik standartlarında olduğu gibi başka standart, ilke ve prensiplerle de uyum sergilemişlerdir (ERTA, 2021).

seçilen şirketlerin de IIRF ve GRI standardına uyum sağlamanın yanı sıra ulusal ve uluslararası ilke ve standartlara¹¹ uygun hareket ettikleri görülmüştür.

Tablo 1: Türkiye’de ve Dünyadaki (IIRC’nin Ödüllü Raporlar ve Öncü Uygulamalar Veri Tabanında Yer Alanlardan Seçilen) Bankalara Ait Entegre Raporlarda Finansal Olmayan Bilgilere Yönelik Bağımsız Güvencenin Mevcudiyeti ve Düzeyi

Şirket	Finansal Olmayan Bilgilere Yönelik Bağımsız Güvencenin	
	Mevcudiyeti	Düzeyi
Akbank TAŞ 2020 (212 sf)	Var (PwC)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence. Tarihsel Finansal Bilgilerin Denetlenmesi ve Gözden Geçirilmesi Dışındaki Güvence Hizmetleri’ne ilişkin Uluslararası Standart (ISAE 3000) (Revize) ve Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri Standardı (ISAE 3410 standartlarında)
Türkiye Garanti Bankası BBVA 2020 (588 sf)	Var (KPMG)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence. ISAE 3000 (Revize)
Türkiye Halk Bankası A.Ş. 2020 (152 sf)	Var (PwC)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence. ISAE 3000 (Revize) ve ISAE 3410
Türkiye İş Bankası A.Ş. 2020 (166 sf)	Var (KPMG)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence. ISAE 3000 (Revize)
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş. 2020 (174 sf)	Var (KPMG)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence ISAE 3000 (Revize)
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. (TSKB) 2020 (549 sf)	Var (PwC)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence. ISAE 3000 (Revize) ve ISAE 3410
Türkiye Vakıflar Bankası TAO (Vakıf-bank) 2020 (543 sf)	Var (PwC)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence. ISAE 3000 (Revize) ve ISAE 3410

¹¹ IIRF, GRI, KING IV, AA1000APS, UNEP- FI, Corporate Governance Code (CGC) Environmental & Social Risk Management (ESRM) Guideline by Bangladesh Bank, the Environment Conservation Rules 1997, IFC Performance Standards, and ADB Safeguard for Financing. Additionally, IDLC has adopted the 10 UNGC, UNSDGs, Target for Sustainable Finance and Green Finance in 2021, Sustainable Finance Policy in 2020, Sustainability Rating in 2020, Guidelines on Environmental and Social Risk Management (ESRM) in 2017, and Green Banking Policy in 2013, COP21, JSE Listings Requirements, the Companies Act kullanılan başlıca ilke/standartlardır (IIRC, 2021a).

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası 2020 (215 sf)	Yok Sadece finansal bilgilere (PwC)	Yok. “GRI BEYANI: GRI, Öncelikli Açıklamalar (Materiality Disclosures Service) hizmeti için, GRI içerik endeksinin verildiğini ve 102-40 ile 102-49 numaralı açıklamalar için referansların raporun ilgili bölümleri ile uyumlu olduğunu incelemiştir.” açıklaması yer almaktadır.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. (YKB) 2020 (549 sf)	Var (PwC)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence. ISAE 3000 (Revize) ve ISAE 3410
Capricorn Group 2020 (265 sf) (2017 Raporu Regional Company-Winner olarak seçilmiştir)	Yok. Sadece finansal bilgilere (PwC)	Yok
FNB Namibia Holdings 2020 (297 sf) (2017 Raporu Regional Company MERIT AWARD olarak seçilmiştir)	Yok. Sadece finansal bilgilere (Deloitte & Touche)	Yok
IDLC Finance 2020 (399 sf) (2016 Raporu Best Integrated Report olarak seçilmiştir)	Yok. Sadece finansal bilgilere (Sabbir Ahmed, FCA, Partner Hoda Vasi Chowdhury & Co Chartered Accountants)	Yok. IDLC Finance’in raporunda ise Kurumsal Yönetim Sertifikasyonunun Itrat Husain & Associates, Chartered Secretaries Sabbir Ahmed, FCA (Yerel Denetim Firması) tarafından gerçekleştirildiği bilgisi olmakla birlikte, raporda güvencenin düzeyi ve kapsamı (kriterleri) ile ilgili bir açıklama bulunmamaktadır.
NEDBANK 2020 (104 sf) (2016 Raporu EY Excellence in Integrated Reporting Awards 2019 (South Africa) – Winner olarak seçilmiştir)	Var. Deloitte & Touche (Deloitte)	Seçilmiş Bilgiler Bazında Sınırlı Güvence. ISAE 3000 (Revize)
STANDARD BANK GROUP LTD 2020 (145 sf) (2019 Raporu IIRC veri tabanında öncü uygulamalar arasında yer almıştır)	Yok.	Yok. “Bu rapor denetlenmemiş olmakla birlikte bağımsız denetçiler KPMG Inc. ve PwC tarafından grubun üzerinde değişiklik yapılmamış bir denetim görüşü verilen konsolide yıllık mali tablolarından alınan belirli bilgileri içerir. Benzer şekilde, PwC tarafından seçilen bilgilere ilişkin güvencenin sağlandığı Düzenleyici Teknik Standartlar (Regulatory Technical Standards-RTS) ve Çevre Sosyal ve Yönetişim Standartları (Environmental Social Governance-ESG) raporlarından alınan bilgileri içerir.”

Kaynak: ERTA <http://www.entegreraporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx>; IIRC (2021a) <https://examples.www.integratedreporting.org/home> adreslerinden edinilen raporlar doğrultusunda tarafımızca oluşturulmuştur.

Yukardaki tabloda görüleceği üzere Türkiye’deki şirketlere ilişkin raporlarda sınırlı güvence Uluslararası Güvence Denetimleri Standardı 3000 – “Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Diğer Güvence Denetimleri

Standardı”na (“ISAE 3000” Revize) uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra Akbank, Halkbank, TSKB, Vakıfbank ve YKB raporlarına yönelik güvencede Uluslararası Güvence Denetimi Standardı 3410 – “Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri Standardı”na yararlanıldığı görülmektedir. Dünyadaki uygulamalardan alınan güvence raporlarında ise NEDBANK’ın seçilmiş bilgiler bazında sınırlı güvencenin ISAE 3000’e göre verildiği anlaşılmaktadır. Entegre raporlamanın denetimine ilişkin standart belirleyicilerin henüz genel geçer standartlar belirleyememeleri tam güvence vermeyi mümkün kılmamakta bu da sınırlı güvence beyanlarını ortaya koymaktadır.

Türkiye’deki bankalara ait incelenen dokuz güvence raporunda (genel) bağımsız güvence raporu başlıklı bir bölüm bulunmaktadır. Bu durum sektördeki şirketlerin entegre raporlamada bağımsız güvence sağlamayı içselleştirdiklerini ortaya koymaktadır. Buna karşılık sekiz raporda finansal olmayan bilgiler için güvence bulunurken; Türkiye Ziraat Bankası A.Ş. raporunda bu yönde bir açıklama yoktur. Bağımsız güvencenin dört büyüklerden KPMG ve PwC tarafından verilmiş olması, entegre rapor olgusunun yeni olması hasebiyle bu konudaki güvence hizmeti için (meşruiyet temelli yönelseme ile) uluslararası kabul görmüş denetim şirketleri ile çalışma tercihinin bir sonucudur. NEDBANK’ın raporuna ise dış güvence Deloitte & Touche tarafından sağlanmıştır.

Türkiye’de ve dünyadaki (IIRC’nin ödüllü raporlar ve öncü uygulamalar veri tabanında yer alanlardan seçilen) bankalara ait entegre raporlarda finansal olmayan bilgilere yönelik bağımsız güvencenin kapsamına ilişkin açıklamalar ekte yer alan tabloda (Tablo 2) sunulmuş olup; değerlendirmeler aşağıdadır.

- Güvence raporları “Güvencenin Kapsamı” başlığıyla ve “Ekonomik-Yönetişim”, “Çevresel” ve “Sosyal” alt başlıklarıyla tarafımızca, karşılaştırmayı kolaylaştırmak amacıyla, kategorize edilmiştir. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.’ye ait olanda yer alan temel, ekonomik, çevresel, sosyal göstergeler tasnifi bulunmaktadır. Türkiye Halk Bankası A.Ş. raporunda ise sosyal, çevresel, sürdürülebilir finansman göstergelerine ait tasnif söz konusudur. Bu ikisi dışında Türkiye’de hazırlanan raporlarda sınıflandırma söz konusu değildir. NEDBANK’ın dış güvence raporunda ise çevresel, ekonomik, bilgi işlem ve insan kaynakları tasnifi yer almaktadır.

- Sürdürülebilirlik yönetiminin yapısı ile ilgili kriterlere YKB, Garanti BBVA, İş Bankası ve TSKB’nın raporunda yer verildiği görülmektedir.
- Yenilenebilir enerji projelerine yönelik kriter raporlarda ele alınmakla birlikte Garanti BBVA raporunda kriterin oldukça ayrıntılı ve alt başlıklar halinde düzenlenmiştir.
- Çalışanların çalışma koşulları, örgütlenme hakları ve hizmet içi eğitimleri ile ilgili kriterlere değişen ağırlıkta raporlarda değinilmiştir. Kadın çalışanlara yönelik kritere –NEDBANK hariç- tüm raporlarda yer verilmiştir.
- Su tüketimi ve geri kazanımı ile ilgili kriter ile enerji (elektrik, doğalgaz vd.) tüketimine ve yine karbon salınımına ilişkin kriterlere raporlarda değerlendirilmiştir.
- Kağıt tüketimi kriteri ise Halk Bankası, İş Bankası, TSKB, TKYB ve Vakıfbank raporlarında özel olarak ele alınmıştır.
- Engelliler yönelik hizmet kriterinde de yine İş Bankası ve Vakıfbank raporlarında yer verildiği görülmektedir.
- İş devir oranı ve iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin kriter İş Bankası raporunda ayrıntılı olarak ele alınırken diğer raporlarda da yer bulmuştur. Covid-19 kapsamında aldığı önlemlere karşı memnuniyetin (ve bu bağlamda uzaktan çalışma oranının) bir kriter olarak yer aldığı tek rapor TSKB’nin raporudur. Doğrudan olmasa da covid-19 ile hız kazanan dijital dönüşüm kriteri raporlarda yer bulmuştur.
- İş Bankası ve Vakıfbank raporlarında KOBİ’lere ilişkin kritere yer verilirken; “kadın girişimcilere sağlanan finansman tutarı” İş Bankası raporunda “kadın istihdamını ve mültecilerden etkilenen bölgelerdeki ekonomiyi desteklemek amacıyla sağlanan finansman” ise TSKB raporlarında özel olarak yer bulmuştur.
- Bazı raporlarda ise banka politikası ile ilgili özgün kriterler bulunmaktadır. TSKB raporunda yer alan (ve fikri sermaye ögesine karşılık gelen) TSKB “eko-

nomik araştırmalar raporu ve blog yazıları” kriteri ve İş Bankası raporunda yer alan *“81 ilden 81 öğrenci mezun sayısı”* kriteri bu bağlamda değerlendirilebilir.

- YKB raporundaki *“çocuk işçiliği vakaları için önemli insan hakları riski altındaki operasyonlar ve tedarikçiler”* kriteri ise özgün bir kriter olarak değerlendirilmiştir.
- YKB raporunda *“çevre kanunu ve düzenlemelerine uyulmaması nedeniyle alınan cezaların parasal değeri”* kriterine yer verilirken, NEDBANK’ın raporunda *“NEDBANK lehine bankacılık ombudsman davaları”* kriteri bulunmaktadır.
- Dış güvence raporlarının ağırlıklı olarak IIRF’in altı sermaye ögesinden “doğal sermaye” ile örtüştüğü görülmektedir. Doğal sermayeyi “sosyal ve ilişkiler sermaye” ve “insan sermayesi” ögeleri izlemektedir. “Finansal sermaye” ögesine belirlemiş olduğumuz ekonomik ve yönetim kategorisi içinde, belirtilen sermaye ögelerinden, daha az yer verildiği görülmektedir. “Fikri sermaye” ögesi TSKB’nin raporunda “ekonomik araştırmalar raporu ve blog yazıları” kriteri ile karşılanmıştır.
- Güvencenin kapsamı incelenen raporlar bağlamında değişiklik göstermektedir. Bu durum ortaya çıkmasında her şirketin kendi raporlama rehberinin bulunması ve standart belirleyici kuruluşların henüz standart bir güvence çerçevesi belirlememiş olmasının önemli rolü vardır. Aynı şekilde finansal olmayan bilgilere yönelik bağımsız güvencenin uluslararası ve (ülke içi için) SPK, BDDK, KGK gibi ulusal kurum ve kuruluşların güvenceyi zorunlu hale getirmeleri ile yaygınlaşacağı değerlendirilmektedir.

4. Sonuç

Kurumsal raporlamanın en son aşaması olan entegre raporlama üzerine çalışmalar son dönemde artış göstermektedir. Buna karşılık entegre raporlamaya verilecek güvence ile ilgili uygulamada ve literatürde boşluk bulunmaktadır. Finansal olmayan bilgilere yönelik güvencenin paydaş güvenini sağlamanın yanı sıra şirketlerin performansını artırdığı ve sermaye maliyetini düşürdüğü yönünde ampirik araştırmalar mevcuttur. Finans sektöründe faaliyet gösteren Türkiye ve (IIRC’nin veri tabanında yer alan ödüllü raporlar ve öncü uygulamalar listesinde yer alan) dünyadaki şirketlerin hazırladığı entegre raporlar incelendiğinde, Türkiye’de dokuz rapordan sekizinde finansal olmayan bilgilere yönelik bağımsız

güvencenin bulunduğu görülmüştür. Dünyadan seçilen şirketler içinde ise beş şirketten birinin raporunda finansal olmayan bilgilere yönelik bağımsız güvence bulunmaktadır. İncelenen raporlardaki güvence düzeyinin seçilmiş kriterler bazında sınırlı nitelikte olduğu, güvence kapsamının ise (nitelik ve nicelik açısından) farklılık arz ettiği görülmüştür. Türkiye uygulamalarının, güvencenin mevcudiyeti, düzeyi ve kapsamı açısından Dünya uygulamalarından daha tatminkar düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuca varılırken sadece IIRC’nin veri tabanındaki ödüllü raporlar ve öncü uygulamalar listesinde yer alan finansal şirketlerden seçilenlerin dikkate alınması çalışmanın bir kısıtlılığı olmaktadır. Türkiye’deki uygulamaların özellikle güvencenin kapsamı bağlamında farklılık göstermesinin ardından şirketlerin kendi raporlama rehberlerinin bulunması ve standart belirleyici kuruluşların henüz standart bir güvence çerçevesi belirlememiş olmasının rolü vardır.

Karşılaştırılabilir bir güvence formatı ve kapsamı ancak uluslararası standart sağlayıcıların ortak hareket ederek bir güvence çerçevesi geliştirmesiyle mümkün olabilecektir. Ülkemizde finansal olmayan bilgilere yönelik bağımsız güvencenin yaygınlık kazanmasının ise SPK, BDDK, KGK gibi kurum ve kuruluşların güvenceyi zorunlu hale getirmeleri ile söz konusu olabileceği düşünülmektedir.

Yazar Katkısı

Çalışmada literatür taraması, bilgilerin toplanması ve sonuçların değerlendirilmesi Cem Çetin tarafından yapılmıştır. Prof. Dr. Selahattin Karabınar bu çalışmanın tüm aşamalarında görüş ve fikirleri ile katkı sunmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Yazarlar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış Bağımsız

Kaynakça

Akisik, O. & Gal, G. (2019). Integrated reports, external assurance and financial performance: *An empirical analysis on North American firms. Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 11(2), 317-350. Retrieved from <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/SAM-PJ-02-2019-0072/full/html>

Aras, G. (2021). Stratejik odak ve geleceğe yönelim. ERTA Ocak 2021 e-bülteni. Retrieved from <http://www.entegreraporlamatr.org/tr/mailling/25122020/baskanin-mesaji.aspx>

Çelebier, M. & Çankaya, F. (2019). Entegre raporlama ile ilgili yapılan çalışmalar: Literatür taraması. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 5(2), 179-196. Erişim adresi DOI: 10.20979/ueyd.560581

Dumitru, M. & Guşe, R. G. (2016). Assurance of integrated reports: The state of the art. *Audit Financial XIV*, 2 (134), 227-234. Retrieved from DOI:10.20869/AUFFIN/2006/134/227

ECIIA-The European Confederation of Institutes of Internal Auditing. (2015). Retrieved from https://www.eciia.eu/wpcontent/uploads/2019/02/ECCIA_Brochure_Trust_2015_V04_BD.pdf

Ecoenergy. (2021). https://www.ekoenergy.org/wp-content/uploads/Summary_GHGprotocol_Scope2_Turkish.pdf

Ercan, C. & Kestane, A. (2017). Entegre raporlama ve Türkiye'deki uygulama örnekleri üzerine bir araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Türk Dünyasında Afro-Avrasya Çalışmaları Kongre Özel Sayısı, 6(4), 73-86. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/klujfeas/issue/32584/364575>

ERTA-Entegre Raporlama Türkiye Ağı. (2021). Türkiye'de yayımlanan entegre raporlar. Retrieved from <http://www.entegreraporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx>

GRI-Global Reporting Initiative. (2021). GRI backs EU proposal for separate pillar on non-financial reporting. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/about-gri/news-center/2021-01-15-gri-backs-eu-proposal-for-separate-pillar-on-non-financial-reporting/>

IIRC-International Integrated Reporting Council. (2021a). Retrieved from <http://examples.integratedreporting.org/home>

IIRC-International Integrated Reporting Council. (2021b). Retrieved from <https://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework>

Karaburun, G. & Demirci, Ş. D. (2020). Muhasebe kültürü ve entegre raporlama farkındalığı ilişkisi. *Journal of Economy Culture and Society*, (62), 345-365. Erişim adresi DOI: 10.26650/JECS2020-0057

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbid/issue/54983/727462>

King, J. M. E. (2020). IIRC global konferans kapanış toplantısı. IIRC Global Konferans (20 Kasım-2 Aralık 2020). Retrieved from [http://www.entegreraporlamatr.org/tr/mailling/25122020 /Konuk_yazarin_mesaji.aspx](http://www.entegreraporlamatr.org/tr/mailling/25122020/Konuk_yazarin_mesaji.aspx)

KPMG. (2020). The time has come: The KPMG survey of sustainability reporting 2020. Retrieved from <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/11/the-time-has-come.pdf>

Kurt, E. S. (2019). Entegre düşünmek nedir? TIDE AcademIA Research, 1 (1) , 109-129. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tide/issue/46547/531296>

Labuschagne, A. (2003). Qualitative research: Airy fairy or fundamental? *The Qualitative Report*, 8(1). Retrieved from <https://nsuworks.nova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1901&context=tqr>

Maroun, W. (2019), Exploring the rationale for integrated report assurance. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 32(6), 1826-1854. Retrieved from <https://doi.org/10.1108/AAAJ-04-2018-3463>

Martínez-Ferrero J. & García-Sánchez I. M. (2017). Sustainability assurance and cost of capital: Does assurance impact on credibility of corporate social responsibility information? *Business Ethics: A Eur Rev.*, 26, 223–239. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/beer.12152>

Rossi, A., Luque-Vilchez, M., & Busco, C. (2020). Integrated reporting assurance. C. Villiers, P. K. Hsiao, W. Maroun (Ed.) *The Routledge Handbook of Integrated Reporting in (194-209)*. NewYork: Routledge.

Selimoğlu S. & Yeşilçelebi, G. (2019). Entegre raporlama ve bütünlük güvence modeli: Türkiye'deki farkındalığın delphi tekniği ile araştırılması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(3), 680-703. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbdd/issue/49157/593744>

Sigalı, S. & Kaytmaz Balsarı, Ç. (2018). Theoretical insights on integrated reporting and externalities. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, MODAV 15. *Uluslararası Muhasebe Konferansı Özel Sayısı*, 859-869. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbdd/issue/42789/518378>

Simnett, R. & Huggins, A. L. (2015). Integrated reporting and assurance: Where can research add value?. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 6(1), 29-53. Retrieved from <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-09-2014-0053>

Şimşek, A. & Terim, B. (2020). Entegre raporlama kavramı ve entegre raporlamanın Türkiye'deki uygulama örnekleri üzerine bir araştırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (47), 325-346. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyusbed/issue/53594/714430>

Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. Retrieved from <https://www.ids.ac.uk/publications/learning-about-qualitative-document-analysis/>

World Economic Forum. (2020). Measuring stakeholder capitalism: towards common metrics and consistent reporting of sustainable value creation. Retrieved from: https://www3.weforum.org/docs/WEF_IBC_Measuring_Stakeholder_Capitalism_Report_2020.pdf

Zhou, S., Simnett, R., & Bray, M. (2020). Different pathways to add credibility and trust to an integrated report. C. Villiers, P. K. Hsiao, W. Maroun (Ed.) *The Routledge Handbook of Integrated Reporting in (355-372)*. NewYork: Routledge.

Ek

Tablo 2: Türkiye’de ve Dünyadaki (IIRC’nin Ödüllü Raporlar ve Öncü Uygulamalar Veri Tabanında Yer Alanlardan Seçilen) Bankalara Ait Entegre Raporlarda Finansal Olmayan Bilgilere Yönelik Bağımsız Güvencenin Kapsamı

Şirket	GÜVENÇE KAPSAMI		
	Ekonomik/Yönetişim	Çevresel	Sosyal
Akbank TAŞ 2020	<p>"Önceliklendirme Analizi kapsamında değerlendirilen konuların listesi Önceliklendirme Analizi kapsamında izlenen yol/süreç Önceliklendirme Analizi kapsamında gönderilen anket sayısı Kapsayıcılık programlarıyla ulaşılan hassas kitlelerin sayısı Çalışan başına ortalama eğitim saati Sürdürülebilir finansman tutarı (TL) İş gücü devir oranı (%) Kayıp iş günü oranı (%)"</p>	<p>"Doğalgaz tüketimi (m3) Elektrik tüketimi (kwh) Fuel-oil tüketimi (lt) Kömür tüketimi (ton) Motorin tüketimi (lt) Benzin tüketimi (lt) Soğutucu gazlar tüketimi (kg) Su tüketimi (m3) Kapsam 1 Sera Gazı Salınımları (ton CO2e)¹² Kapsam 2 Sera Gazı Salınımları (ton CO2e) Kapsam 3 Sera Gazı Salınımları (ton CO2e) Tehlikeli ve tehlikesiz atık miktarı (ton) Geri dönüştürülen atık miktarı (ton) Toplam plastik tüketimi (ton) Yeniden kullanılan / geri dönüştürülen atık oranı (%) Çevre ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) kapsamında değerlendirilen proje sayısı Çevre ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) kapsamında reddedilen proje sayısı Çevre ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) kapsamında değerlendirilen projelerin risk oranı"</p>	<p>"Kadro ve cinsiyete göre çalışan sayısı Kadın çalışan oranı (%) Orta ve üst yönetimde çalışan kadın sayısı STEM rollerinde kadın çalışan oranı (%) Doğum izninden işe geri dönen kadın çalışan oranı (%) İş kazası sayısı, ölümlü vaka sayısı, meslek hastalığı sayısı"</p>

12 "Kapsam 1 emisyonları: Hesaplama yapan şirketlerin iş yerlerinden ya da sahip oldukları taşıtlardan ortaya çıkan sera gazı emisyonları. Kapsam 2 emisyonları: Başkaları tarafından üretilen ve hesaplama yapan şirket tarafından satın alınan elektrik, ısıtma ve soğutmanın tüketilmesine bağlı olan sera gazı emisyonları. Kapsam 3 emisyonları: Bir şirketin faaliyetlerinden (Kapsam 2’de belirtilenler hariç olmak üzere) dolaylı olarak kaynaklanan emisyonları içerir. Bu "yukarı" ve "aşağı" yönde tüm işlem emisyonlarını kapsar. Yukarı yönde işlem emisyonlarına, bir şirketin kendi imalat sürecinde ihtiyacı olan malların üretiminden kaynaklanan emisyonlar örnek verilebilir. Aşağı yönde işlem emisyonları bir şirketin ürettiği malların sebep olduğu emisyonlardır. Örneğin eğer bir şirket televizyon üretimi yapıyorsa, bu televizyonlar satıldıktan sonra enerji tüketeceklerdir. Ömür süreleri sonunda bu televizyonlar bir şekilde parçalara ayrılmalı ya da yok edilmelidir" (Ekoenergy).

Şirket	GÜVENÇE KAPSAMI		
	Ekonomik/Yönetişim	Çevresel	Sosyal
		<p>Çevre ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) kapsamında yapılan saha ziyareti sayısı 2020 yılsonu itibarıyla finanse edilen yenilenebilir enerji projelerinin kurulu gücü (MW) 2020 yılsonu itibarıyla tür bazında finanse edilen yenilenebilir enerji projelerinin adedi"</p>	
Türkiye Garanti Bankası BBVA 2020	<p>"• Önceliklendirme analizi • Sürdürülebilirlik yönetimi • Raporlama dönemi sonu itibarıyla müşteri sayısı (Toplam, Dijital Bankacılık ve Mobil Bankacılık) Raporlama döneminde yapılan toplam parasal toplumsal yatırım tutarı Kayıp İş günü Oranı "</p>	<p>"Sera gazı protokol Kapsam 1 ve 2’ye göre raporlanan toplam yıllık sera gazı emisyonları Raporlama dönemindeki sera gazı emisyonu yoğunluğu Sera gazı yoğunluğundaki yıllık yüzdesel değişim İş için yapılan uçak seyahatlerinin toplam yıllık kilometre mesafesi ve Kapsam 3 emisyonları Garanti BBVA tarafından finanse edilen yenilenebilir enerji projeleri (HES, RES, GES) ile engellenen toplam yıllık emisyonlar Kaynak bazında toplam yıllık enerji tüketimi Kaynak bazında toplam yıllık su tüketimi Toplam yıllık atık miktarları (geri dönüştürülebilir, tehlikeli ve tehlikesiz) Garanti BBVA tarafından finanse edilen projelerde uygulanan çevresel ve sosyal etki değerlendirme süreci: -2020 yılında değerlendirilen projelerin sayısı -2020 yılında reddedilen projelerin sayısı -2020 yılında değerlendirilen projelerin risk notları -2020 yılında gerçekleştirilen proje sahası ziyareti sayısı Yenilenebilir enerji portföyü: -Raporlama dönemi sonu itibarıyla, türüne göre yenilenebilir enerji projelerine yapılan yatırımların tutarı -Raporlama dönemi sonu itibarıyla, türüne göre yenilenebilir enerji projelerinin kurulu güçleri -Raporlama dönemi sonu itibarıyla, Türkiye’de faaliyetleri rüzgâr enerjisi santrallerinin kurulu güçlerinde Garanti BBVA’nın pazar payı Garanti BBVA ATM’lerindeki kartsız işlemler: -Raporlama döneminde Garanti BBVA ATM’lerinden yapılan toplam kartsız işlem sayısı -Raporlama döneminde Garanti BBVA ATM’lerinden yapılan toplam kartsız işlem hacmi"</p>	<p>"Kadın Çalışan Oranları: -Üst ve Orta Seviye Yönetici -Toplam Kadın Çalışanlar Doğum İznine Sonrası İşe Dönen Çalışan Oranı Doğum İznine Ayrılan Çalışan Sayısı Babalık İznine Ayrılan Çalışan Sayısı 2020 yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimlerine giriş yapan çalışan sayısı 2020 yılında Kadın Liderliği Eğitimlerini tamamlayan çalışan sayısı"</p>
Türkiye Halk Bankası A.Ş. 2020	<p>"Toplam Çalışan, Yeni İşe Alınan ve Çalışan Devri Sayısı"</p>	<p>"Finanse edilen yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği projeleri (TL)</p>	<p>"Çalışan Demografikleri Doğum İznine Ayrılan ve Doğum İzninden Dönen Çalışan Sayısı"</p>

Şirket	GÜVENCE KAPSAMI		
	Ekonomik/Yönetişim	Çevresel	Sosyal
		<p>Enerji Tüketimi: Elektrik Tüketimi (kWh) Doğalgaz Tüketimi (m3) Kömür (ton) Fuel-Oil (ton) Motorin Tüketimi (Isıtma) (lt) Motorin Tüketimi (Jeneratör) (lt) Araç Yakıt Tüketimi (lt) Kuruluş İçindeki Enerji Tüketimi (Toplam G.J) Su Tüketimi (m3) Kağıt Tüketimi (ton) Toplanan Bertaraf Edilen Atık Miktarı (kg) Lisanslı Firmalara Geri Kazanım/Bertaraf İçin Verilen Elektronik Ekipman Miktarı (Adet) Kapsam 1, 2 ve 3 Emisyonları: Kapsam 1 (tCO2e) Kapsam 2 (tCO2e) Kapsam 3 (tCO2e)"</p>	<p>Cinsiyete Göre Ortalama Eğitim Saatleri İnsan Hakları Politika ve Süreçleri Hakkında Verilen Toplam Eğitimler İş Sağlığı ve Güvenliği"</p>

Kaynak: ERTA (2021) <http://www.entegre-raporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx>; IIRC (2021a) <https://examples.www.integratedreporting.org/home> adreslerinden edinilen raporlar doğrultusunda tarafımızca oluşturulmuştur.

Özgeçmiş

Cem ÇETİN: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İktisat/İktisat Tarihi Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamladı. İstanbul Üniversitesi İşletme (İktisat) Anabilim Dalı'nda doktora yapmaktadır. Kamu İç Denetim Sertifikası ve CGAP mesleki sertifikasına sahiptir. Marmara Üniversitesi'nde iç denetçi olarak çalışmaktadır.

Selahattin KARABINAR: Marmara Üniversitesi İİBF İşletme Bölümünden mezun oldu. Aynı kurumda yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi'nde görev yaptı. Halen İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.